

POSTANOWIENIE

Dnia 8 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa E. K.
przeciwko U. Spółce z o.o. w W.
o wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 maja 2020 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt III APa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od pozwanej U. Spółka z o.o. w W. na rzecz
powódki E. K. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

U. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2018 r., III APa (...) Wyrokiem tym Sąd Apelacyjny, zmieniając częściowo wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 12 kwietnia 2016 r., uwzględnił roszczenie powódki o wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych.

Skargę oparto na naruszeniu przepisów prawa materialnego, tj.: art. 6 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez nieprawidłowe zastosowanie i rozłożenie ciężaru dowodu pomiędzy pozwaną a powódką, obciążając pozwaną ciężarem udowodnienia, że powódka nie świadczyła pracy w godzinach nadliczbowych w

sytuacji, gdy powódka nie wykazała w toku postępowania faktycznego wykonywania pracy w godzinach nadliczbowych; art. 151 § 1 k.p., przez błędną wykładnię i uznanie, że czas spędzony przez powódkę w miejscu wykonywania pracy nie wynikał z wyraźnych potrzeb pracodawcy - polecenia pracodawcy, lecz było to przejawem inicjatywy powódki; art. 128 § 1 k.p. w związku z art. 151 § 1 k.p., przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że pozostawanie w miejscu pracy powódki poza godzinami pracy stanowiło pracę w godzinach nadliczbowych, zamiast przyjęcia, że był to czas pozostawania w dyspozycji pracodawcy lub stanowił czas wolny od pracy w sytuacji, gdy w toku postępowania nie wykazano faktycznego świadczenia pracy w godzinach przebywania w miejscu wykonywania pracy.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała, że jest ona oczywiście uzasadniona z uwagi na naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 6 k.c. w związku z art. 300 k.p., art. 128 § 1 k.p. oraz 151 § 1 k.p.

W ocenie pozwanej, naruszenie powyższych przepisów polega na dokonaniu w niniejszej sprawie przez Sąd oczywiście błędnego zastosowania przepisów dotyczących rozkładu ciężaru dowodu w zakresie obciążenia pozwanej koniecznością wykazywania, że powódka nie wykonywała pracy na rzecz pozwanej. Dotychczas wykazano jedynie, że powódka przebywała często w miejscu wykonywania pracy, a nie udowodniono konkretnych efektów w postaci wykonanych przez nią zadań służbowych. Zasadniczy błąd Sądu drugiej instancji polegał przede wszystkim na tym, że „pomimo braku stwierdzenia charakteru przebywania przez Powódkę w miejscu pracy, stwierdził, że była to praca w godzinach nadliczbowych i obciążył w sposób nieuzasadniony ciężarem dowodu wykazania okoliczności przeciwnych Pozwanej”. Sąd Apelacyjny, uznał bezkrytycznie za Sądem Okręgowym, że powódka w związku z przebywaniem w zakładzie pracy wykonywała pracę w godzinach nadliczbowych, bez wskazania na konkretne efekty tej pracy. Sąd Apelacyjny nieprawidłowo zastosował powołane przepisy prawa materialnego, powodując, że każdorazowe pojawienie się powódki w miejscu pracy było uznawane za pracę w godzinach nadliczbowych. Wykładnia art. 151 § 1 k.p. sugeruje, że instytucja pracy w godzinach nadliczbowych odnosi się jedynie do świadczenia pracy. Natomiast pozostawanie w dyspozycji pracodawcy w czasie przekraczającym obowiązujące pracownika normy czasu

pracy nie jest wykonywaniem pracy w godzinach nadliczbowych i nie przysługuje za nie wynagrodzenie według zasad jak za pracę w nadgodzinach.

Powódka, w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Odnosząc się do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20 poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Skarżąca nie wykazała oczywistej zasadności wniesionej skargi kasacyjnej.

Na wstępie wymaga podkreślenia, że trafnie Sąd Apelacyjny przyjął, że w postępowaniu z powództwa pracownika o wynagrodzenie za pracę w godzinach

nadliczbowych obowiązuje ogólna reguła procesu, że powód powinien udowodnić słusność swych twierdzeń w zakresie zgłoszonego żądania, z tą jedynie modyfikacją, iż niewywiązywanie się przez pracodawcę z obowiązku rzetelnego prowadzenia ewidencji czasu pracy powoduje dla niego niekorzystne skutki procesowe wówczas, gdy pracownik udowodni swoje twierdzenia przy pomocy innych środków dowodowych niż dokumentacja dotycząca czasu pracy. Pracownik może powoływać wszelkie dowody na wykazanie zasadności swego roszczenia, w tym posiadające mniejszą moc dowodową niż dokumenty dotyczące czasu pracy, a więc na przykład dowody osobowe, z których *prima facie* (z wykorzystaniem domniemań faktycznych - art. 231 k.p.c.) może wynikać liczba przepracowanych godzin nadliczbowych (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 maja 1999 r., I PKN 665/98, OSNAPIUS 2000 nr 14, poz. 535; z dnia 14 maja 1999 r., I PKN 62/99, OSNAPIUS 2000 nr 15, poz. 579; z dnia 4 października 2000 r., I PKN 71/00, OSNAPIUS 2002 nr 10, poz. 23; z dnia 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004 nr 3, poz. 46; z dnia 9 lipca 2009 r., II PK 34/09, LEX nr 527067 i z dnia 7 czerwca 2011 r., II PK 317/10, LEX nr 1095826). Zasadnie też zauważył, że w orzeczeniach tych nie tyle jest mowa o odwróceniu ciężaru dowodu, ale o możliwości wykazywania przez pracownika faktu świadczenia pracy w godzinach nadliczbowych i jej rozmiaru za pomocą wszelkich środków dowodowych przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego, co z kolei powoduje konieczność podjęcia przez pracodawcę inicjatywy dowodowej w celu podważenia przedstawianych dowodów.

Nie budzi również wątpliwości pogląd Sądu Apelacyjnego, że wyrażonej w art. 6 k.c. reguły rozkładu ciężaru dowodu nie można rozumieć w ten sposób, że zawsze, bez względu na okoliczności sprawy, obowiązek dowodzenia wszelkich faktów o zasadniczym dla rozstrzygnięcia sporu znaczeniu spoczywa na stronie powodowej. Jeżeli powód wykazał wystąpienie faktów przemawiających za słusnością dochodzonego roszczenia, wówczas to pozwanego obarcza ciężar udowodnienia ekscepcji i okoliczności uzasadniających jego zdaniem oddalenie powództwa (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 maja 2011 r., I PK 228/10, LEX nr 896458; z dnia 10 czerwca 2013 r., II PK 304/12, LEX nr 1341274; z dnia 20 kwietnia 1982 r., I CR 79/82, LEX nr 8416).

Należy dodać, że zasady przewidziane w art. 6 k.c. dotyczą jedynie negatywnych skutków związanych z nieudowodnieniem przez stronę faktów, z których wywodzi ona skutki prawne (aspekt materialnoprawny rozkładu ciężaru dowodu). Inaczej rzecz ujmując, regulacja zawarta w art. 6 k.c. koresponduje wyłącznie z etapem, w którym odtwarza się fakty, jej wpływ na subsumcję ma charakter wtórny, zachodzi tylko wówczas, gdy sąd uzna, że określone okoliczności faktyczne powoływane przez stronę nie mają pokrycia w materiale dowodowym. Wynika to stąd, że ciężar udowodnienia (*onus probandi*) pozwala rozstrzygnąć sprawę merytorycznie, także wówczas, gdy sąd nie zdołał w ogóle (w pewnej części) wyjaśnić stanu faktycznego sprawy. Wówczas konsekwencje procesowe tego ponosi strona, na której dowód spoczywał. Jeżeli natomiast istotne fakty zostaną ustalone, to podlegają one ocenie z punktu widzenia przepisów prawa materialnego, niezależnie od tego, która ze stron podjęła w tym zakresie inicjatywę dowodową, powód, pozwany czy nawet dowód został przeprowadzony z urzędu (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 stycznia 2008 r., I UK 223/2007 LEX nr 442836, LexPolonica nr 2096627 i z dnia 12 stycznia 2011 r., II PK 129/2010 LEX nr 737385, LexPolonica nr 2538072). W takiej sytuacji sąd, oceniając materiał dowodowy, kieruje się metodą poznawczą z art. 233 § 1 k.p.c., i na tej podstawie dokonuje wiążących ustaleń stanu faktycznego, które „podciągane” są pod odtworzony zakres desygnatów normy prawa materialnego. W tym wypadku nie dochodzi do właściwego lub niewłaściwego „rozłożenia ciężaru dowodowego”.

Tak też uczynił Sąd Apelacyjny, oceniając dowody przedstawiane przez powódkę na okoliczność świadczenia pracy w godzinach nadliczbowych i uznając je za wiarygodne, wskazując przy tym, że pozwana ich nie podważyła. Zatem nie można podzielić stanowiska pozwanej o oczywistym naruszeniu art. 6 k.c. w związku 300 k.p., art. 128 § 1 k.p. oraz 151 § 1 k.p.

Podkreślić też należy, że w orzecnictwie utrwalona jest wykładnia negująca możliwość skutecznego podnoszenia w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 6 k.c., gdy zmierza on do zakwestionowania ustaleń faktycznych (por. wyroki: z dnia 13 czerwca 2000 r., V CKN 64/00, OSNC 2000 nr 12, poz. 232; z dnia 15 października 2004 r., II CK 62/04, LEX nr 197635; z dnia 8 listopada 2005 r., I CK 178/05, LEX nr 220844 oraz z dnia 15 lutego 2008 r.,

I CSK 426/07, LEX nr 465919). W tym kontekście nie da się nie dostrzec, że w rzeczywistości pozwana pod pozorem naruszenia przepisów art. 6 k.c. kwestionuje przedstawioną przez Sąd drugiej instancji ocenę dowodów (co jest niedopuszczalne w postępowaniu kasacyjnym z uwagi na treść art. 398³ § 3 k.p.c.), skoro twierdzi, że naruszenie art. 6 k.c. w związku 300 k.p., art. 128 § 1 k.p. oraz 151 § 1 k.p. polega na tym, że: „Dotychczas wykazano jedynie, że Powódka przebywała często w miejscu wykonywania pracy, a nie udowodniono konkretnych efektów w postaci wykonanych przez nią zadań służbowych”. Twierdzenie to i dalsza argumentacja o „braku stwierdzenia [przez Sąd] charakteru przebywania przez Powódkę w miejscu pracy” nie ma oparcia w treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Wynika z niego bowiem, że Sąd drugiej instancji podzielił ocenę dowodów przedstawioną przez Sąd pierwszej instancji, że powódka średnio pracowała (a nie, jak twierdzi pozwana, jedynie przebywała na terenie zakładu pracy) od 8.00 do 20.00 każdego dnia oraz że pozwana organizowała pracę powódki, nakładając na nią zadania, które wymagały stałej pracy w godzinach nadliczbowych. Niezrozumiały jest także argument, że Sąd nie wskazał konkretnych efektów tej pracy powódki, skoro umowa o pracę nie jest umową rezultatu, ale umową starannego działania.

Uwzględniając powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 98 k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 1 pkt 2 w związku z § 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).